

Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind favorizarea carierelor și a mobilității: un parteneriat european pentru cercetători”

COM(2008) 317 final

(2009/C 175/14)

La 23 mai 2008, în conformitate cu articolul 262 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, Comisia Europeană a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind favorizarea carierelor și a mobilității: un parteneriat european pentru cercetători

COM(2008) 317 final.

Secțiunea pentru piața unică, producție și consum, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 6 noiembrie 2008. Raportor: dl Salvatore.

În cea de-a 449-a sesiune plenară, care a avut loc la 3 și 4 decembrie 2008 (ședința din 3 decembrie 2008), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 176 voturi pentru, 0 voturi împotriva și 2 abțineri.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Comitetul Economic și Social European este într-un acord cu comunicarea Comisiei, în care sunt expuse liniile mari de importanță strategică ale unei realizări eficiente a Spațiului european al cercetării și efectele asupra competitivității economice și dezvoltării cunoștințelor. Acest obiectiv poate fi îndeplinit prin realizarea unui parteneriat european, în vederea îmbunătățirii carierei cercetătorilor și a unei mai bune stimulări a mobilității acestora. Astfel va fi posibilă limitarea „fugii creierelor” și, mai apoi, atragerea celor mai buni cercetători în spațiul UE.

1.2 Comitetul împărtășește ideea importanței luării unor măsuri decisive pentru adoptarea de către statele membre a unor proceduri de recrutare deschise, transparente și bazate pe recompensarea meritelor și pentru eliminarea tuturor obstacolelor din calea liberei circulații a cercetătorilor în interiorul UE. Din această perspectivă, trebuie menționat sistemul informatic EURAXESS, un prețios instrument cu ajutorul căruia pot fi consultate on-line ofertele de lucru pentru cercetători în spațiul UE și posibilitățile de finanțare din domeniul cercetării. Implementarea acestui sistem presupune ca organismelor interesate să li se solicite o utilizare eficientă a lui.

1.2.1 Meritul ar trebui evaluat, de la recrutare și până la terminarea carierei de cercetător, nu doar pe baza numărului de publicații și a calității acestora, ci și în funcție de rezultatele științifice. Alte criterii de evaluare sunt capacitățile inovatoare (mai ales în prima fază) și, **în raport cu funcțiile încredințate**, aptitudinile organizatorice și manageriale din timpul carierei. Nu în cele din urmă, va fi recompensată experiența în ce privește legăturile de colaborare pe plan internațional.

1.3 Într-adevăr, pentru împlinirea profesională a cercetătorilor este indispensabilă folosirea tuturor oportunităților de mobilitate care, din cauza problemelor juridice și administrative, în prezent întâmpină dificultăți. Mobilitatea, înțeleasă ca sejur într-o țară sau

regiune diferită sau într-un alt institut de cercetare (public sau privat) sau schimbarea disciplinei sau domeniului de activitate, ar trebui să fie considerată o contribuție prețioasă la dezvoltarea profesională a cercetătorului și, ca atare, încurajată din punct de vedere financiar și al securității sociale, astfel încât cariera profesională să se îmbine fericit cu viața familială.

1.4 Trebuie eliminată, în special, natura adesea precară a rolului cercetătorilor. Prin urmare, trebuie sprijinită puternic posibilitatea adoptării de măsuri destinate garantării continuității contractuale, promovării **securității sociale**, a dreptului la diferite forme de prevederi sociale și la transferul acestora în caz de mobilitate. Acest ultim aspect le dezavantajează în mod special pe cercetătoare, care ajung cu greu în funcții din vârful ierarhiei.

1.5 Comitetul pledează pentru o participare activă a partenerilor sociali în instanțele competente, în vederea facilitării atingerii rapide a tuturor obiectivelor propuse.

2. Introducere

2.1 Inspirându-se din principiile Strategiei de la Lisabona, comunicarea COM(2008) 317 dorește să determine constituirea unui parteneriat european în vederea îmbunătățirii carierei cercetătorilor, văzuți ca elementul fundamental și vital pe calea către o economie și o societate a cunoașterii.

2.2 Importantele mutații care privesc societatea apar din ce în ce mai complexe, neprevăzute și foarte inovatoare; prin urmare necesită strategii (*policy*) mai riguroase referitoare la producția de cunoaștere și, prin urmare, la transmiterea științei.

2.3 Aceste schimbări sunt asociate cu dezvoltarea unor forme de producție a cunoașterii care pleacă din interiorul limitelor propriului teritoriu, la o dimensiune cognitivă care transcende granițele. Schimbul de cunoștințe, împreună cu cel economic, determină noi forme de reglementare, capabile să gestioneze schimbările, într-un cadru cultural comun: *humusul* european.

3. Observații generale

3.1 Obiectivul transformării Europei într-un mediu mai atractiv pentru activitățile de cercetare trebuie să se realizeze într-un cadru integrat de strategii pentru sprijinirea cercetătorilor. Un astfel de proces trebuie să prevadă participarea conștientă și coroborată a statelor membre și nu trebuie să se întemeieze pe o bază exclusiv voluntară, așa cum impune cadrul normativ în vigoare.

3.2 Comitetul salută această nouă abordare care, în încercarea de a descrie situația prezentă, evită măsurile prea ambițioase și cere statelor membre, urmând o cale bătorită deja, să înregistreze inițiative rapide și cuantificabile, în vederea:

- creării procedurilor de recrutare deschise,
- satisfacerii nevoilor cercetătorilor mobili referitoare la prevederi sociale și pensii suplimentare,
- unei oferte de lucru atractive,
- creșterii nivelului de instruire, a competențelor și experienței cercetătorilor.

Aceste activități trebuie realizate cu implicarea partenerilor sociali.

3.3 În ultimii ani, instituțiile europene au depus eforturi considerabile în acest sens, începând cu apariția Spațiului european de cercetare instaurat prin documentul COM (2000)6, din 18 ianuarie 2000, cu obiectivul fixat cu ocazia Consiliului European de la Lisabona, în virtutea căruia, până în 2010, economia bazată pe cunoaștere trebuie să devină cea mai competitivă și mai dinamică pe plan mondial, continuând cu primele măsuri în favoarea cercetătorilor și terminând cu Carta europeană a cercetătorilor și Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor. Aceste eforturi scot în evidență importanța sistemului de cercetare în promovarea inovațiilor, atribuind cercetătorilor un rol de primă importanță.

3.4 *Rebus sic stantibus*, Spațiul european al cercetării trebuie să se bucure de condiții mai bune, în vederea creării unui mediu foarte competitiv și dinamic, în care resursele umane să beneficieze de perspective mai bune și mai durabile pe toată durata carierei profesionale.

4. Observații specifice

4.1 La definiția dată cercetătorilor de Carta europeană (deja schițată de către CESE în 2004), conform căreia aceștia sunt „cadrele profesionale implicate în concepția sau crearea de noi cunoștințe, produse, procese, metode și sisteme noi și în gestionarea proiectelor corespunzătoare”, Comisia adaugă funcția de transmitere a noilor cunoștințe. Într-un asemenea cadru, cercetătorii vor trebui astfel să fie încurajați de instituții să difuzeze rezultatele cercetării, astfel încât specialiștii în comunicare să poată împărtăși argumentele științifice ale cercetătorilor cu autoritate în domeniu și cetățenilor „nespecialiști”, mai ales atunci când aceste argumente pot avea un impact puternic asupra opiniei publice (sănătate, riscuri alimentare, probleme ambientale urgente etc.).

4.2 Comitetul consideră așadar că trebuie identificate prioritățile specifice pentru crearea unui mediu european favorabil și atractiv pentru cei care lucrează în domeniul cercetării.

4.3 Comitetul subliniază în special ideea importanței luării unor măsuri decisive pentru adoptarea de către statele membre a unor proceduri de recrutare deschise, transparente și bazate pe recompensarea meritelor. A nu asigura cele mai complete informații cu privire la recrutarea și selecția personalului ar însemna consacrarea unui sistem care nu este suficient de deschis; astfel de informații trebuie să fie disponibile și accesibile tuturor. În acest scop, Comitetul susține întru totul sistemul informatic EURAXESS și dorește dezvoltarea acestuia, astfel încât să poată fi consultate on-line atât solicitările, cât și ofertele de cercetare din cadrul diferitelor instituții și proiecte europene. Pentru completarea acestui sistem de informații este nevoie de acordul deplin al statelor membre și al diferitelor organizații de cercetare și de angajamentul acestora pentru a pune on-line toate informațiile referitoare la posturile de cercetători și la proiectele de cercetare.

4.4 Trebuie să știm apoi cum să-i recompensăm pe cei meritorii și cum să promovăm îmbunătățirea condițiilor de muncă și de formare profesională la începutul carierei de cercetător: acest aspect necesită o nouă abordare. O stare de precaritate prelungită, care urmează unei lungi perioade de studii dificile și riguroase orientate spre cercetare, îi determină pe cercetători să abandoneze acest parcurs profesional, împiedicând păstrarea și valorificarea celor mai bune talente. Această valorificare trebuie realizată prin stagii inovatoare de formare profesională, astfel încât sectorul cercetării să profite de calitatea personalului și să le permită celor ce lucrează aici să-și dezvolte competențele necesare asumării unor sarcini manageriale.

4.5 Ar trebui ca meritul să fie evaluat nu doar pe baza numărului de publicații și a calității acestora, ci s-ar cuveni luate în considerare, în funcție de sarcinile încredințate, și alte criterii, precum:

- gestionarea cercetării;
- gradul de inovare;
- activitățile de învățământ și îndrumare;
- munca în echipă;
- cooperarea pe plan internațional;
- transferul de cunoștințe;
- atragerea de resurse financiare pentru cercetare;
- activitatea de diseminare și comunicare a argumentelor științifice;
- experiența dobândită în întreprinderi și aplicabilitatea în domeniul economic a rezultatelor cercetării;
- brevete, activități de concepție sau invenții;
- creativitatea și independența.

Pentru a încheia, având în vedere caracterul atipic al contractelor de muncă ale cercetătorilor, aceștia nu ar trebui să fie penalizați pentru eventualele întreruperi ale carierei profesionale.

4.6 Caracterul atipic al rolului cercetătorului, care poate fi sintetizat în natura precară a raporturilor de muncă, nu trebuie să aibă un impact negativ asupra calității vieții profesionale și personale a acestuia. Dat fiind că este indicată pentru perfecționarea profesională, mobilitatea, îndeosebi cea geografică, trebuie să fie facilitată. Astfel, mobilitatea **reprezintă un** puternic factor de dezvoltare a sistemului libertății cunoașterii; aceasta implică o dorință de formare profesională și de împlinire a lucrătorului și o dezvoltare a domeniului cercetării;

4.7 Astfel, sunt propuse măsuri care să **faciliteze** relațiile dintre cercetători din domenii diferite: doar astfel se vor putea împărtăși interesul și experiențele multiple, astfel încât mobilitatea să devină un factor de cunoaștere. În acest scop, ar fi utilă comparația cu modelul american și confruntarea celor mai evidente diferențe dintre sistemele de cercetare european și american – acesta din urmă capabil să atragă și să rețină talentele – pentru a fi însușite aspectele pozitive ale acestuia și adaptate circumstanțelor noastre; ar trebui început, de exemplu, cu adoptarea unor proceduri de recrutare și a unor sisteme de evaluare și de **stimulare** a parcursului profesional al cercetătorilor.

4.8 În vederea realizării Spațiului european de cercetare, ar trebui așadar nu doar sprijinit transferul de la un stat (sau instituție de cercetare) la altul (alta) a finanțării aceluiași cercetător, ci și activat un cerc virtuos, prin care instituțiile de cercetare să profite din recrutarea celor mai calificate persoane din punct de vedere științific. În plus, ca și în cazul celorlalte categorii profesionale pentru care mobilitatea este importantă, cercetătorii ar trebui să fie sprijiniți, la nivel european, prin oferte de stimulare concretă (remunerație și înlesniri), în vederea transferului lor în alte locuri, în loc să fie împiedicați, cum se întâmplă adesea în prezent (una din cauzele „pierderii creierelor”). Pentru a preveni acest lucru, în universitățile anglo-americane este aplicat pe scară largă un mecanism care constă în atribuirea, de către organismul care oferă finanțarea, a unui bonus (*overhead*) destinat instituției care îl găzduiește pe cercetător. Mărirea acestui bonus este direct proporțională cu suma totală a finanțării.

4.9 Pe de altă parte, cercetătorii interesați de mobilitate se află adesea în situații contractuale precare; această combinație (mobilitate și caracter precar) conduce în timp la dificultăți în planul prevederilor sociale. De aceea, CESE salută propunerea Comisiei, conform căreia cercetătorii și angajatorii lor trebuie să aibă un acces înlesnit și complet la informații specifice în ceea ce privește sistemele de asigurări sociale din diversele state membre. Trebuie garantată protecția socială, iar dobândirea și transferul drepturilor în orice sistem de prevederi sociale, inclusiv cele la pensii suplimentare, trebuie facilitate. De asemenea, va fi sprijinită puternic posibilitatea adoptării unor măsuri menite să asigure cercetătorilor o continuitate contractuală. Într-adevăr, dacă se acceptă că precaritatea este absolut normală pentru primii ani din cariera unui cercetător, aceasta poate avea consecințe dezastruoase după

ce a fost depășit pragul de 40 de ani, oferind posibilități reduse de autonomie și de acces la funcții de conducere.

4.10 De asemenea, ar trebui promovată diferențierea parcurșurilor profesionale ale cercetătorilor prin crearea la sfârșitul carierei de cercetător a unor debușeuri neconsacrate, care să permită fiecărui cercetător utilizarea într-un mod mai profitabil a propriului patrimoniu intelectual. Aceasta nu intră în contradicție cu ideea creării unei legături mai strânse între alte sectoare ale administrației publice și sectorul științei; stabilirea de legături între lumea universitară și sectorul cercetării ar permite, de exemplu, accesul instituțiilor de învățământ la excelențele resurse umane din cercetare, aceste persoane putând, la rândul lor, să fie atrase de o carieră didactică de calitate și diversificată. În mod similar, profesorii din învățământul preuniversitar interesați de anumite teme de cercetare ar putea să coopereze cu acest domeniu strategic, oferind o contribuție culturală și îmbogățind totodată patrimoniul de cunoaștere transmis elevilor.

4.11 Este adevărat că cercetarea reprezintă motorul dezvoltării; trebuie, însă, subliniată și legătura din ce în ce mai strânsă dintre aceasta din urmă și industrie. **Cercetarea din sectorul industrial și cea privind întreprinderile inovatoare din domeniul tehnologiei de vârf trebuie să reprezinte forța motrice a dezvoltării economice.** Din acest motiv, trebuie sprijinită crearea unui sistem care să integreze domeniile cercetării, inovației și industriei. Este necesară sprijinirea schimburilor profitabile între sectoarele public și privat. Astfel de schimburi sunt deseori îngreunate de diferențele de gestionare a resurselor umane. CESE speră că normele diferitelor state membre și contractele de muncă de la nivel național vor umple în curând această lacună, prin adoptarea unor măsuri specifice (stimulente fiscale, stagii, mobilitate, programe comunitare etc.).

4.12 De asemenea, vor trebui încurajate formele de întreprindere (*start-up, spin-off*) în care competențele dobândite de cercetători pot fi utilizate în activități economice inovatoare. Aceste măsuri de sprijinire pot cuprinde condiții favorabile acordate de sectorul bancar și nu numai (finanțare publică în condiții avantajoase), facilități de ordin social și fiscal.

4.13 În sfârșit, CESE salută adoptarea programului-cadru elaborat de Comisie în COM(2008) 317 final. Planurile naționale pe 2009, care vor fi adoptate de către statele membre, vor trebui, după consultarea factorilor competenți, să se concentreze asupra obiectivelor declarate, ținând cont de cadrul juridic comunitar existent, de bunele practici prezente și de tot ceea ce statele membre au în comun.

4.14 În cele din urmă, prin implicarea partenerilor sociali, conferința din 2009 va fi decisivă pentru evaluarea situației actuale și pentru definirea unei poziții comune în legătură cu posibilele modificări sau îmbunătățiri.

Bruxelles, 3 decembrie 2008

Președintele Comitetului Economic și Social European
Mario SEPI

Secretarul general al Comitetului Economic și Social European
Martin WESTLAKE